

- http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_451.
20. Директива Ради 90/435/ЄЕС «Щодо загальної системи оподаткування, яка застосовується до материнських компаній та дочірніх підприємств різних держав-членів» від 23.07.1990 р. № 90/435/ЄЕС / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_358.
 21. Косолапов А.И. Налоги и налогообложение : [учебное пособие] / А.И. Косолапов. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2005. – 872 с.
 22. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України від 28 грудня 1994 р. N 334/94-ВР / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
 23. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22 травня 2003 р. N 889-IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
 24. Налоговый кодекс РФ / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kadis.ru/kodeks.phtml?kodeks=14>.
 25. Податковий кодекс Республіки Казахстан / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nalog.ru/html//MSMNO///kazakhstan.doc>.
 26. Податковий кодекс Республіки Азербайджан / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nalog.ru/html//MSMNO///azerbaijan.doc>.

УДК [351.751:316.774] (100) (06)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ НЕЗАЛЕЖНОГО ЕКСПЕРТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Андрусенко О.М., к.ю.н

Розвадовський В.Б., к.ю.н

Центр стратегічних досліджень

Наукова стаття присвячена дослідженню проблеми правового регулювання впливу (як у позитивному, так і в негативному плані) представників незалежного експертного середовища на інформаційну безпеку держави. Розглядаючи результати інформаційно-аналітичної діяльності незалежних експертів у двох основних аспектах (інформування суспільства та вплив на прийняття управлінських рішень), автори доходять обґрунтованого висновку щодо важливості подальших наукових досліджень даного питання, у тому числі в контексті використання незалежних експертно-аналітичних досліджень в інтересах забезпечення інформаційної безпеки держави.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, незалежні експертні дослідження, управлінські рішення.

Андрусенко А.Н., Розвадовский В.Б. ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ НЕЗАВИСИМОЙ ЭКСПЕРТНОЙ СРЕДЫ / Центр стратегических исследований, Украина

Научная статья посвящена исследованию проблемы правового регулирования влияния (как в позитивном, так и в негативном ключе) представителей независимой экспертной среды на информационную безопасность государства. Рассматривая результаты информационно-аналитической деятельности независимых экспертов в двух основных аспектах (информирование общества и влияние на принятие управленческих решений), авторы приходят к обоснованному выводу относительно важности дальнейших научных исследований данного вопроса, в том числе в контексте использования независимых

экспертно-аналитических исследований в интересах обеспечения информационной безопасности государства.

Ключевые слова: информационно-аналитическая деятельность, независимые экспертные исследования, управленческие решения.

Andrusenko A.N., Rozvadovsky V.B. PROBLEMS OF LEGAL REGULATION ACTIVITY OF INDEPENDENT EXPERT'S ANALYTICS / Center for strategic studies, Ukraine

This article is devoted to study the problem of legal regulation influence of the independent expert environment for information security of the state. Considering the results of expert's work in various aspects, authors concludes on the importance of further studies do this issue, especially in the context of research in the interests of national security.

Key words: information analytical activity, independent experts research, managerial decisions.

У сучасному світі інформація є найціннішим глобальним ресурсом. Економічний потенціал суспільства переважно визначається обсягом інформаційних ресурсів та рівнем розвитку інформаційної інфраструктури. Інформація постійно ускладнюється, змінюється якісно, зростає кількість її джерел і споживачів. Водночас зростає уразливість сучасного інформаційного суспільства від недостовірної (а іноді й шкідливої) інформації, її несвоечасного надходження, промислового шпигунства, комп'ютерної злочинності або занадтої відкритості окремих сегментів, які знаходяться під охороною держави. Тому Конституція України забезпечення інформаційної безпеки відносить до найважливіших функцій держави.

У такій ситуації однією з найважливіших **загальних проблем** стає підвищення ефективності правового регулювання інформаційно-аналітичної діяльності представників незалежного експертного середовища (НЕС), результати якої покликані сприяти формуванню активної й ефективної національної політики, інформуючи громадськість та одночасно впливаючи на якість рішення, які приймаються директивними органами держави.

Вказане обумовлює **постановку конкретної проблеми** у вигляді тези, винесеної в назву статті, а також її **зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями** вдосконалення наукового та нормативно-правового забезпечення інформаційної складової національної безпеки.

Фактично значна частина **наукових досліджень фахівців, у яких започатковано розв'язання даної проблематики**, знайшла своє відображення в роботах сучасних спеціалістів з масової комунікації й „паблік рілейшенз” та аналітики (Г. Почепцов, С. Кара-Мурза, Ф. Лукьянов, А. Баронін тощо). Водночас аспекти проблеми впливу (у т.ч. загроз) на інформаційну безпеку України досліджували М. Галамба, В. Горбулін, О. Литвиненко, А. Марущак, В. Полевий тощо.

Водночас аналіз стану наукової дослідженості проблеми впливу діяльності незалежних експертів на інформаційну безпеку свідчить про обумовлене новизною проблеми певне відставання теорії від практики нормативного регулювання впливу держави на таку діяльність, як у контексті реагування на виклики інформаційній безпеці, так й у процесі забезпечення інформаційного суверенітету.

Вказане обумовлює **ціль статті**, яка полягає у використанні комплексного, міждисциплінарного підходу для дослідження феномена інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС у контексті інформаційної безпеки України, а також її **зв'язок з важливим практичним завданням** вдосконалення правового поля в цій сфері та оптимізації управлінської діяльності.

Перед тим як перейти власне до дослідження інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС у контексті їхнього впливу на інформаційну безпеку, вважається за доцільне акцентувати увагу на використанні авторами ряду специфічних термінів.

Зокрема, термін „представник НЕС” вважається більш точним, ніж поняття „експерт”, оскільки останнє досить широко вживається в правничій термінології і найчастіше відображає не стільки діяльнісний аспект, скільки формальний статус особи. До такого роду прикладів можна, зокрема, віднести „державного експерта з питань таємниць” (п.4 ст.1 Закону України „Про державну таємницю”).

Водночас, до продукування експертного продукту (у вигляді досліджень, коментарів, консультацій тощо) має відношення значна кількість публічних та непублічних осіб: т.зв. „публічні інтелектуали” (відомі особистості, які використовують свій авторитет, набутий у сфері науки або культури, для спрямування громадської думки у бік тих ідей, які вважаються ними справедливими), професійні фахівці-міжнародники, політологи, журналісти спеціальних видань, наукові співробітники академічних інститутів й дослідницьких центрів тощо. Усю сукупність згаданих осіб можна назвати **експертами в широкому сенсі**.

У свою чергу, важливим критерієм, який відрізняє експерта від журналіста, є його професіоналізм. Зокрема вважається, що „професійна практика експерта базується на систематизованому знанні чи на доктрині, сформованій внаслідок тривалої цілеспрямованої практики. Журналістика не має такого систематизованого знання чи доктрини” [1, 37]. Разом із тим статус особи як публічного (медійного) коментатора-інтерпретатора для визначення статусу експерта подекуди є важливішими за їхній рівень освіти або професійні якості.

У свою чергу, вважається за потрібне зауважити, що термін „незалежний” у понятті „незалежне експертне середовище” використовується передусім у значенні „формально невідконтрольний державі або впливовій політичній силі” і є синонімічно близьким термінам „недержавний”, „неурядовий”. Природно, вказане не виключає те, що представник НЕС може бути де-факто залежним від влади, окремої політичної сили, фінансово-промислової групи або іноземної держави через комплекс фінансових, політичних, ідеологічних або особистих причин.

Таким чином, експертів у вузькому значенні (представників НЕС) вважається доцільним визначити як **представників достатньо закритої спільноти з числа чинних та колишніх політичних консультантів, результати інформаційно-аналітичної діяльності яких (передусім, у формі публічних коментарів широкого спектру подій зовнішньо- та внутрішньополітичного життя країни) грають значну роль у створенні контенту для медіа, а також використовуються в консультуванні представників органів влади**.

У свою чергу, результатом (вихідним продуктом) інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС можуть бути:

- „публічні коментарі” подій зовнішньо- та внутрішньополітичного життя країни;
- політичні консультації представників органів влади (у т.ч. політичні та економічні програми). Відомий фахівець І.Кузнецов у цьому контексті відзначає, що «аналітична робота призначена для оцінки інформації і підготовки прийняття рішення... [2, 8];
- фундаментальні експертно-аналітичні дослідження ситуації в країні, на які у своїй діяльності спираються політичні сили країни;
- ініціативи, визначальні для формування порядку денного масштабних політичних форумів, дискусій тощо.

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що НЕС займає досить специфічне місце в інформаційному середовищі сучасної держави, адже соціальний попит на вихідний продукт інформаційно-аналітичної діяльності незалежних експертів (власне, експертно-

аналітичні дослідження) повинен бути як у владних кіл, так й у громадськості. У цьому НЕС демонструє риси, подібні мас-медіа.

Фактично, незалежний експерт, застосовуючи свої знання, досвід, наявну інформацію та широкий інструментарій аналітичних методів створює новий інформаційний продукт.

У цьому контексті інформаційно-аналітичну діяльність представника НЕС можна визначити як **цілісну сукупність принципів методологічного, організаційного й технологічного забезпечення індивідуальної й колективної інтелектуальної творчої (креативної) діяльності незалежного експерта, яка дозволяє ефективно обробити наявну в нього інформацію з метою удосконалення якості наявного та отримання нового знання, у т.ч. необхідного для прийняття управлінських рішень.**

А відповідно до норми ст.38 Закону України „Про інформацію”, однією з підстав виникнення права власності на інформацію є створення інформації своїми силами і за свій рахунок. У свою чергу, відповідно до тієї ж статті, „власник інформації щодо об'єктів своєї власності має право здійснювати будь-які законні дії”.

Водночас відповідно до ст.8 Закону України „Про основи національної безпеки України” до основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері відноситься як забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції, так і вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору.

Таким чином, можна дійти висновку про те, що вплив представників НЕС на інформаційну безпеку держави слід розглядати у двох ключових аспектах:

- як важливий інструмент формування інформаційного середовища в країні, у т.ч. у контексті досягнення цілей державної політики в інформаційній сфері;
- як можливе джерело загроз інформаційній безпеці держави.

Розглядаючи останній аспект, можна відзначити, що одним з важливих аспектів впливу інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС на інформаційну безпеку державу є питання охорони державної таємниці.

Зокрема, зважаючи на норму ст.8 Закону України „Про державну таємницю”, не виключається наявність у результатах інформаційно-аналітичної роботи представника НЕС „інформації, що може бути віднесена до державної таємниці” у сфері оборони (напрями розвитку окремих видів озброєнь, військової і спеціальної техніки тощо), економіки науки і техніки, зовнішніх зносин. При цьому, зовсім не обов'язково, щоб експерт володів „вхідною” інформацією, яка містить державну таємницю. Натомість, застосовуючи широкий інструментарій аналітичних методів, він оброблює значний масив відкритої інформації й отримує в результаті своєї інформаційно-аналітичної діяльності новий продукт, який після відповідної перевірки може бути віднесений до інформації з обмеженим доступом.

Ілюстрацією до такого роду робіт може бути досить відомий т.зв. „Єльський звіт”, коли група незалежних експертів одного з американських університетів протягом певного періоду часу аналізувала виключно відкриту інформацію (відкриті публікації тощо). Підсумковий узагальнений звіт був одразу засекречений урядом, оскільки, за висновками відповідних фахівців, містив низку важливих відомостей щодо

обороздатності країни, а отримання противником таких даних могло призвести до суттєвої загрози національній безпеці.

Низка іноземних держав приділяють значну увагу питанням правового регулювання діяльності представників НЕС. Зокрема, у законодавстві Держави Ізраїль міститься норма, яка забороняє журналістам чи будь-яким іншим особам публічно висловлювати експертну думку щодо питань, які розглядаються на закритих судових, урядових, міністерських чи будь-яких інших засіданнях. Дію зазначеної норми на практиці можна спостерігати в резонансній справі Дірара Абу Сісі, інженера єдиної електростанції в секторі Газа, який у лютому 2011 року зник із потяга Харків-Київ, і в таємничий спосіб за декілька днів з'явився в ізраїльській в'язниці. Як стверджує родина іноземця, його викрали співробітники спецслужби Моссад. З тих пір, представники ізраїльських масмедіа не надають у цій справі майже ніякої експертної інформації лише факти, офіційні заяви та передрукуюють іноземні ЗМІ.

У свою чергу, на відміну від впливу експертів на громадськість (питанню маніпуляції масовою свідомістю присвячено низку досліджень у сфері політології, соціології, психології та маркетингу) процес впливу незалежних експертів-аналітиків на прийняття управлінських рішень є малодослідженим. Вказане обумовлюється тим, що такий вплив дуже складно відслідкувати, оскільки дослідник стикається із ситуацією, коли практично кожен представник незалежного експертного середовища сам формує враження стосовно його ролі в процесі прийняття управлінських рішень.

Зважаючи на викладене, можна визначити такі характерні особливості інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС у контексті інформаційної безпеки:

- специфічний статус представників НЕС як публічних (у даному разі медійних) фігур обумовлює високий потенціал впливу їхньої думки на громадськість (у т.ч. у зв'язку з високим рівнем довіри широких верств до звання „експерт”)
- наявність (як правило) цільової групи (споживачів експертної думки), які можуть використовувати результати інформаційно-аналітичної діяльності представників НЕС відповідно до свої цілей;
- здатність оприлюднених результатів інформаційно-аналітичної роботи представників НЕС провокувати лавиноподібний ефект (дуже часто цитування в ЗМІ непомітно перетворює коментар експерта в новий факт);
- можливість небезпечного впливу на світосприйняття суспільства (прихильники ідей „експертократії” прагнуть монополізувати право експертів робити висновки, обґрунтовуючи це особливими особистими інтелектуальними якостями представників цієї касти. Натомість широкі маси, схильні очікувати на коментарі експертів з приводу будь-якої проблеми громадського життя, поступово втрачають навички аналізувати й робити самостійні висновки) [3].

У цій ситуації чинниками, які впливають на діяльність представників НЕС є правове регламентування їхньої діяльності, у т.ч. її комерційного аспекту, а також можливе втручання держави.

У контексті правової регламентації доцільно відзначити наявність:

- норм про заборону виступів, що розпалюють ворожнечу (ст.46 Закону України „Про інформацію” чітко вказує на неприпустимість зловживання правом на інформацію, зокрема інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини);

- норм про охорону державної таємниці;
- норм, що регулюють процес політичної комунікації, особливо, під час виборчих кампаній;
- норм, що регулюють контент телерадіомовлення.

Вказане обумовлює **перспективу подальших наукових досліджень** цієї проблематики, адже нормативна регуляція в рамках кожної із згаданих груп норм потребує вдосконалення, що, у свою чергу, обумовлюється вимогами часу та ситуації у сфері масових комунікацій, що змінюється.

Водночас вважається за потрібне відзначити, що акцент таких досліджень у сфері інформаційної безпеки має бути спрямованим як на нейтралізацію відповідних загроз, які витікають з діяльності представників НЕС, так і на більш активне використання незалежної експертної аналітики в інтересах забезпечення інформаційної безпеки держави.

Вказане обумовлюється насамперед тим, що в нинішній ситуації перед незалежними вітчизняними експертами-аналітиками постає задача продемонструвати і соціуму, і істеблішменту те, що складність і динамічна зміна ситуації у світі й в країні вимагає розробки більш ефективної та націленої на результат внутрішньої й зовнішньої політики держави. У свою чергу, це потребує створення атмосфери розмаїття думок, поліваріантності і об'єктивності прогнозів, яке сприятиме формуванню активної й ефективної політики, інформуючи громадськість та позитивно впливаючи на якість рішень, які приймаються владою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галлін Д. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / Д. Галлін, П. Манчіні. – [пер. з англ. О. Насика]. – К. : Наука. 2008. – 320 с.
2. Информация: поиск, анализ, защита / [авт.-сост. И.Н.Кузнецов]. – Мн. : Амалфея, 2002. – 320 с.
3. Лукьянов Ф. Непрофессионализм как опора / Ф. Лукьянов // Газета.ру від 14 вересня 2006 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gazeta.ru/column/lukyanov/811187.shtml>.
4. Баронін А.С. Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі: [курс лекцій] / А.С. Баронін. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 128 с.
5. Плэтт В. Стратегическая разведка. Основные принципы / В. Плэтт. – М. : Издательский дом "ФОРУМ", 1997. – 376 с.
6. Курносков Ю.В. Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы / Ю.В. Курносков, П.Ю. Конотопов. – М. : Русаки, 2004. – 512 с.
7. Почепцов Г. Аналитика, разведка и политика: Проблемы взаимодействия / Г. Почепцов / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jurenergo.kiev.ua/statti/razv.doc>.
8. Катышев М.В. Новейшие тенденции в организации информационно-аналитической работы компаний за рубежом / М.В. Катышев. – М. : Консалтинговый центр «Лекс», 1999. – 63 с.